

Joutsen kunta

**Vammaispalvelulain ja -asetuksen soveltamisohje
2021**

Joutsen kunta / Sosiaali- ja vammaispalvelut

Perusturvalautakunta 26.5.2021

Sisälllys

1 SOVELTAMISOHJEEN YLEISET PERIAATTEET	3
1.1 Vammaisen henkilö ja kotikunta	3
1.2 Palvelujen järjestämisvelvollisuus.....	4
1.3 Toissijaisuus	4
1.4 Palvelutarpeen arviointi.....	5
1.5 Omatyöntekijä	6
1.6 Asiakassuunnitelma, palvelusuunnitelma.....	6
1.7 Palvelujen hakeminen, päätöksenteko ja muutoksenhaku	7
2 KUNNAN ERITYINEN JÄRJESTÄMISVELVOLLISUUS.....	8
2.1 Kuljetuspalvelut	8
2.2 Palveluasuminen	10
2.3 Asunnon muutostyöt	11
2.4 Asunnon muutostyötarpeen selvittäminen, toteuttaminen ja järjestämisvastuu.....	13
2.5 Asuntoon kiinteästi kuuluvat välineet ja laitteet	14
2.6 Päivätoiminta	15
2.7 Henkilökohtainen apu ja sen järjestämistavat.....	15
2.7.1 Henkilökohtaisen avustajan palkkio ja muut työnantaja velvoitteet.....	17
2.7.2 Henkilökohtaisen avun järjestämisen rajaukset	18
3 MÄÄRÄRAHASIDONNAISET PALVELUT JA TUKITOIMET.....	19
3.1 Liikkumisvälineet, autoavustus	20
3.2 Sopeutumisvalmennus.....	21
3.3 Taloudelliset tukitoimet	21
3.4 Ylimääräiset vaatekustannukset	21
3.5 Ylimääräiset erityisravintokustannukset.....	21
3.6 Kuntoutusohjaus	22
LÄHTEET	23

1 SOVELTAMISOHJEEN YLEISET PERIAATTEET

Soveltamisohjeet koskevat vammaispalvelulain (380/1987) ja asetuksen (759/1987) mukaisten palvelujen ja tukitoimien myöntämisperusteita ja järjestämistä Joutsan kunnan asukkaille. Soveltamisohjeet sisältävät yleisperiaatteet, joiden mukaan Joutsan kunnan alueella järjestetään vammaispalvelulain ja asetuksen mukaisia palveluja ja tukitoimia. Soveltamisohjeet on laadittu auttamaan alueen päätöksenteon linjaamisessa ja turvamaan yhdenmukainen päätöksenteko. Soveltamisohjeita käytäntöön sovellettaessa ja palveluja myönnettäessä selvitetään aina asiakkaan palvelun tarve yksilöllisesti.

1.1 Vammainen henkilö ja kotikunta

Vammaisella henkilöllä tarkoitetaan henkilöä, jolla on vamman tai sairauden johdosta pitkäaikaisesti erityisiä vaikeuksia suoriutua tavanomaisista elämän toiminnoista (VpL 2§). Palvelujen ja tukitoimien tarpeen tulee johtua pitkäaikaisesta, vähintään vuoden kestävästä tai pysyvästä vammasta tai sairaudesta. Vaikeavammaisuuden ja vammaisuuden määrittely ei perustu yksin lääkärin tai terveydenhuoltohenkilöstön arvioon. Diagnoosit sinänsä eivät anna automaattisesti oikeutta vammaispalvelulain mukaisiin palveluihin, vaan kyse on vamman tai sairauden aiheuttamien toimintarajoitteiden arvioimisesta.

Vammaisuus voi johtua sekä fyysisestä että psyykkisestä vammasta ja se arvioidaan jokaisen palvelun osalta erikseen. Vammaisuutta arvioitaessa huomioidaan hakijan ja hänen läheistensä sekä sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisten käsitys hakijan vammaisuudesta ja palvelujen tarpeesta. Sosiaalihuollon viranomaisen arvioinnissa otetaan huomioon mm. hakijan kyky suoriutua tavanomaisista elämän toiminnoista, fyysinen toimintaympäristö, perhetilanne ja muut yksilölliset tekijät.

Vammaisuutta arvioitaessa ei henkilön iällä sinällään ole merkitystä, mutta pääsääntöisesti ikääntymisestä johtuva toimintakyvyn aleneminen ei oikeuta henkilöä vammaispalvelulain mukaisiin palveluihin ja tukitoimiin.

Vammaisella henkilöllä tulee olla kotikuntalain mukainen kotipaikka Joutsan kunnan alueella. Tehostetussa asumispalvelussa, laitos- tai perhehoidossa olevalla asiakkaalla on oikeus vaihtaa kotipaikkakuntaa kotikuntalain (201/1994) 3 a § 2 kohdan perusteella. Mikäli asiakas asuu kotikuntansa ulkopuolella, hän voi valita kotikunnakseen sen kunnan, jonka alueella hän tosiasiansa asuu. Valintaoikeiden käyttäminen edellyttää, että hoito tai asuminen arvioidaan kestävän vähintään vuoden tai se on kestänyt jo yli vuoden.

Sosiaalihuoltolain mukaan henkilö voi pyytää palvelutarpeen arviointia ja palveluiden järjestämistä myös muualla kuin kotikunnasta. Henkilö voi halutessaan hakeutua toisen kunnan palvelujen piiriin. Kustannukset jäävät aiemman kunnan vastuulle. Aiempi kotikunta vastaa perhehoidon,

laitoshoidon ja asumispalveluiden kustannuksista muuton jälkeen. Sen sijaan asumispalveluiden asiakasmaksut maksetaan uudelle kotikunnalle.

1.2 Palvelujen järjestämisvelvollisuus

Vammaispalvelujen tavoitteena on edistää vammaisen henkilön edellytyksiä elää ja toimia muiden kanssa yhdenvertaisena yhteiskunnan jäsenenä sekä ehkäistä ja poistaa vammaisuuden aiheuttamia haittoja ja esteitä. (VpL 1 §). Vammaispalvelulain 3 §:n mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että vammaisille henkilöille tarkoitetut palvelut ja tukitoimet järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaisina kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää.

Vammaispalvelulainsäädännössä palvelut ja tukitoimet jaetaan kunnan erityisen järjestämisvelvollisuuden ja kunnan yleisen järjestämisvelvollisuuden alaisiin palveluihin ja tukitoimiin. Erityisen järjestämisvelvollisuuden alaisiin palveluihin ja tukitoimiin asiakkaalla on subjektiivinen oikeus. Tällöin kunta ei voi päätöksenteossaan vedota määrärahojen puutteeseen, mikäli henkilö on oikeutettu palveluun. Erityisen järjestämisvelvollisuuden alaisia palveluja ja tukitoimia ovat kuljetuspalvelut, palveluasuminen, päivätoiminta, henkilökohtainen apu, asunnon muutostyöt sekä asuntoon kiinteästi kuuluvat välineet ja laitteet. Vammaisuus arvioidaan jokaisen palvelun osalta erikseen.

Yleisen järjestämisvelvollisuuden alaiset palvelut ja tukitoimet ovat määrärahasidonnaisia, jolloin niitä järjestetään kunnan varaamien määrärahojen puitteissa. Määrärahasidonnaisten tukitoimien osalta kunta voi myös päättää määrärahojen kohdentamisesta, mikäli määrärahat eivät riitä tuen myöntämiseen kaikille hakijoille. Määräsidonnaisia palveluja ovat: sopeutumisolosuunnitelma, päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa tarvittavat välineet, koneet ja laitteet, ylimääräiset vaatetuskustannukset, autoavustus, kuntoutusohjaus ja muut lain tarkoituksen toteuttamiseksi tarpeelliset palvelut ja tukitoimet.

1.3 Toissijaisuus

Vammaispalvelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia järjestetään silloin, kun vammaisen henkilö ei saa riittäviä ja hänelle sopivia palveluja tai etuuksia muun lain nojalla. Vammaispalvelulakiin nähden ensisijaisia lakeja ovat esimerkiksi sosiaalihuoltolaki, kansanterveyslaki ja laki omaishoidon tuesta. Vammaiset lapset ovat oikeutettuja päivähoitoon päivähoitolain perusteella. Kehitysvammaisen henkilön palvelutarpeeseen vammaispalvelulaki on lähtökohtaisesti ensisijainen kehitysvammalakiin nähden. (VpL 4 §). Mikäli vammaisen lapsen perheessä tulee tarve avohuollon tukeen, huostaanottoon tai jälkihoitoon, ne järjestetään lastensuojelulain nojalla.

1.4 Palvelutarpeen arviointi

Asiakkaan asemasta palvelutarpeen arvioinnista säädetään sosiaalihuoltolain (1301/2014) 36 §:ssä sekä vammaispalvelulain 3 a §:ssä. Kun kunnallisen sosiaalihuollon palveluksessa oleva on tehtävässään saanut tietää sosiaalihuollon tarpeessa olevasta henkilöstä, viranomaisen on huolehdittava kiireellisen avun arvioimisesta välittömästi. Henkilöllä on oikeus saada palvelutarpeen arviointi, jollei se ole ilmeisen tarpeetonta.

Arviointi on aloitettava viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä siitä, kun asiakas, hänen omaisensa tai läheisensä tai hänen laillinen edustajansa on ottanut yhteyttä sosiaalihuollosta vastaavaan viranomaiseen palvelujen saamiseksi, jos: henkilö on yli 75-vuotias, henkilö saa vammaisetuuksista annetun lain (570/2007) mukaista ylintä hoitotukea tai on erityistä tukea tarvitseva lapsi tai nuori.

Palvelutarpeen arviointi tehdään asiakkaan elämäntilanteen edellyttämässä laajuudessa yhteistyössä asiakkaan ja tarvittaessa hänen omaisensa ja läheisensä sekä muiden toimijoiden kanssa asiakkaan itsemääräämisoikeutta kunnioittaen. Palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä kartoitetaan myös asiakkaan läheisverkosto. Kartoittaminen tehdään vain asiakkaan suostumuksella. Kartoittamisen yhteydessä selvitetään tarvittaessa myös omaisten ja läheisten mahdollinen tuen tarve.

Arviointia tehtäessä asiakkaalle selvitetään ymmärrettävästi käyttäen kommunikaation apuvälineitä, tulkkauspalvelua hänen yleis- ja erityislainsäädäntöön perustuvat oikeutensa ja velvollisuutensa sekä erilaiset vaihtoehdot palvelujen toteuttamisessa ja niiden vaikutukset. Lisäksi selvitetään asiakkaan oma arvio avuntarpeestaan ja tarvittaessa asiakkaan omaisten tai läheisten näkemykset sekä ammattihenkilön tai monialaisen työryhmän tekemät arviot.

Palvelutarpeen arviointi on aina yksilöllinen prosessi, jonka tulee sisältää ainakin yhteenveto asiakkaan tilanteesta sekä sosiaalipalvelujen ja erityisen tuen tarpeesta, sosiaalihuollon ammattihenkilön arvion asiakkuuden edellytyksistä, asiakkaan oma mielipide ja näkemys palvelutarpeestaan, ellei palvelutarpeen arvioimiseen yhteistyössä asiakkaan kanssa ole ilmeistä estettä ja asiakkaan ja ammattihenkilön arvio omatyöntekijän tarpeesta.

Palvelutarpeen arvioinnin erityistä tukea tarvitsevalle henkilölle tekee sosiaalityöntekijä yhteistyössä esimerkiksi ikäihmisten palveluohjaajan, sosiaaliohjaajan tai jonkun muun viranomaisen kanssa ennalta sovitulla kotikäynnillä. Erityistä tukea tarvitsevalle henkilöllä tarkoitetaan henkilöä, jolla on erityisiä vaikeuksia hakea ja saada tarvitsemiaan sosiaali- tai terveydenhuollon palveluja. Vaikeus voi aiheutua siitä, että henkilöllä on kognitiivinen tai psyykinen vamma tai sairaus, vakava päihdeongelma tai hän tarvitsee useaa tukimuotoa samaan aikaan. Se, onko henkilö lain tarkoittamalla tavalla erityistä tukea tarvitseva henkilö, harkitaan ja ratkaistaan aina tapauskohtaisesti.

1.5 Omatyöntekijä

Sosiaalihuoltolain (1391/2014) 42 §:n mukaan sosiaalihuollon on nimettävä asiakkaalle asiakkuuden ajaksi omatyöntekijä. Työntekijää ei tarvitse nimetä, jos asiakkaalle on jo nimetty muu palveluista vastaava työntekijä tai nimeäminen on muusta syystä ilmeisen tarpeetonta.

Omatyöntekijällä tulee olla asiakkaan palvelukokonaisuuden kannalta tarkoituksenmukainen sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetussa laissa tarkoitettu kelpoisuus. Erityistä tukea tarvitsevan lapsen tai muun asiakkaan omatyöntekijänä toimii sosiaalityöntekijä.

Omatyöntekijänä toimivan henkilön tehtävänä on mm. asiakkaan tarpeiden ja edun mukaisesti edistää asiakkaan itsenäistä selviytymistä. Asiakkaan palvelutarpeen ollessa pitkäaikainen tai pysyvä, omatyöntekijän on pyrittävä turvaamaan palvelujen jatkuvuus, ellei palvelujen muuttaminen ole asiakkaan edun mukaista.

Erityistä tukea tarvitsevaa lasta koskevaa sosiaalihuoltoa toteutettaessa lapsen omatyöntekijän tai muun lapsen sosiaalipalveluista vastaavan työntekijän tulee tavata lapsi asiakassuunnitelmaan tarkemmin kirjattavalla tavalla riittävän usein henkilökohtaisesti.

1.6 Asiakassuunnitelma, palvelusuunnitelma

Sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000) 7 §:n mukaan sosiaalihuoltoa toteutettaessa on laadittava asiakas-, palvelu-, hoito-, kuntoutus- tai muu vastaava suunnitelma, jollei kyseessä ole tilapäinen neuvonta ja ohjaus tai jollei suunnitelman laatiminen ole muutoin ilmeisen tarpeetonta. Palvelutarpeen arvio voidaan laatia laajasti, jolloin asiakassuunnitelmaa ei välttämättä tarvita.

Asiakkaalle tulee laatia asiakassuunnitelma tai vammaispalvelujen palvelusuunnitelma erityisesti silloin, kun asiakas on useamman tukitoimen piirissä. Ennen suunnitelman laatimista asiakkaalle selvitetään hänen oikeutensa ja velvollisuutensa sekä erilaiset vaihtoehdot palvelujen järjestämiseksi. Myös palvelumaksujen muodostuminen ja suuruus selvitetään asiakkaalle. Asiakkaan on suunnitelman laatimista varten hyvä hankkia tarpeelliset lääkärinlausunnot sekä muut tarvittavat selvitykset ja asiakirjat. Palvelusuunnitelman tavoitteena on tukea asiakkaan omatoimista suoriutumista.

Palvelusuunnitelma on tarkistettava, jos vammaisen henkilön palveluntarpeessa tai olosuhteissa tapahtuu muutoksia sekä muutoinkin tarpeen mukaan (VpL 3 a §). Palvelusuunnitelman tarkoituksena on ohjata vammaisen henkilö saamaan hänelle sopivat ja tarkoituksenmukaiset palvelut. Lisäksi tarkistetaan, että nykyiset palvelu- ja tukimuodot vastaavat hänen voimavarojaan ja tarpeitaan. Palvelusuunnitelma on suunnitelma niistä palveluista ja tukitoimista, joita

vammaisen henkilö tarvitsee selviytyäkseen jokapäiväisestä elämästä. Palvelusuunnitelman tulee tarvittaessa sisältää myös muita kuin vammaispalvelulain tarkoittamia palveluja ja tukitoimia.

Yksilöllinen palvelusuunnitelma laaditaan yhdessä vammaisen henkilön ja tarvittaessa hänen perheensä ja muiden henkilön läheisten tai hänen edunvalvojansa kanssa. Asiakkaalla on oikeus kieltäytyä palvelusuunnitelman laatimisesta, joka kirjataan asiakastietoihin. Henkilölle on kuitenkin annettava palveluohjausta hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan sekä erilaisista palveluista. Kieltäytyminen ei ole este palvelujen hakemiselle tai niiden myöntämiselle.

1.7 Palvelujen hakeminen, päätöksenteko ja muutoksenhaku

Vammaisen henkilön tai hänen edunvalvojansa tai läheisensä tulee laittaa hakemus vireille pääsääntöisesti kirjallisesti tai sähköisesti sekä erityissä tilanteissa (sosiaalityöntekijän kanssa sovituksi) suullisesti. Asiakas voi tulla hakijaksi myös muiden viranomaisten lähettämänä.

Hakemuksesta tulee käydä ilmi palvelun tai taloudellisen tuen tarve. Hakemukseen tulee liittää tarvittavat lausunnot terveydentilasta ja toimintakyvystä, esimerkiksi lääkärin tai muun terveydenhuollon ammattilaisen antama lausunto vamman tai sairauden aiheuttamasta toimintahaitasta. Lausunto saa olla enintään vuoden vanha hakemusta jätettäessä. Liitettä ei tarvita, mikäli em. tiedot ovat päätöksentekijän käytettävissä eikä niissä ole tapahtunut muutosta. Mikäli hakemus on puutteellinen, sosiaalityöntekijä ilmoittaa hakijalle miltä osin hakemusta tulee täydentää ja varaa hakijalle kohtuullisen määräajan lisäselvitysten toimittamiselle.

Vammaispalvelulain mukaisten palvelujen ja tukitoimien tarpeen selvittäminen on aloitettava viimeistään seitsemäntenä (7) arkipäivänä siitä, kun vammaisen henkilö tai hänen laillinen edustajansa on toimittanut hakemuksen vaadittavine liitteineen vammaispalveluun. Vammaispalvelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia koskevat päätökset on tehtävä ilman aiheetonta viivytystä ja viimeistään kolmen (3) kuukauden kuluessa siitä, kun hakemus on toimitettu, jollei asian selvittäminen erityisestä syystä vaadi pidempää käsittelyaikaa. (VpL 3 a§).

Tarvittaessa ja yhdenvertaisen kohtelun turvaamiseksi vammaispalveluun liittyvä päätös käsitellään sosiaalipalvelujen tiimissä tai sosiaali- ja terveydenhuollon moniammatillisessa tiimissä (Sote-tiimi).

Sosiaalityöntekijä tekee viranhaltijapäätöksen vammaispalvelulakiin perustuvasta palvelusta tai tukitoimesta. Päätös annetaan aina kirjallisesti. Päätöksestä ilmenee, mihin hakija on oikeutettu tai miten muuten asia on ratkaistu. Päätökset perustellaan ja siihen liitetään valitusosoite muutoksenhakua varten.

Viranomaisilla on mahdollisuus itse muuttaa tekemäänsä virheellistä päätöstä (itseoikaisu), jos virhe on ilmeinen ja ratkaisu on asiakkaan edunmukainen.

Sosiaalitoimen viranhaltijan päätökseen voi hakea muutosta Joutsan yksilöasioiden jaostolta. Muutoksenhaku voi olla esimerkiksi vapaamuotoinen kirje. Muutosvaatimuksessa on tultava esille:

- miksi on tyytymätön saamaansa päätökseen
- millä perusteilla muutosta haetaan
- mitä muutoksia siihen vaaditaan tehtäväksi

Muutosvaatimus on toimitettava 30 vrk:n kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Muutosvaatimukset osoitetaan postiosoitteeseen: Joutsan kunta, vammaispalveluasiat, sosiaaliosasto, Länsitie 5, 19650 Joutsa. Joutsan kunnan yksilöjaoston päätökseen tyytymätön voi valittaa Hämeenlinnan hallinto-oikeuteen 30 päivän kuluessa tiedoksisaannista. Muutoksenhaku on maksutonta.

2 KUNNAN ERITYINEN JÄRJESTÄMISVELVOLLISUUS

2.1 Kuljetuspalvelut

Vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista säädetyn lain (VpL) 8 §:n nojalla kunnan on järjestettävä vaikeavammaiselle henkilölle kohtuulliset kuljetuspalvelut niihin liittyvine saattajapalveluineen, jos henkilö vammansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee palvelua suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista.

Vammaispalveluasetuksen (VpA) 4 §:n perusteella kuljetuspalveluihin niihin liittyvine saattajapalveluineen kuuluu vaikeavammaisen henkilön työssä käymisen, opiskelun, asioimisen, yhteiskunnallisen osallistumisen, virkistyksen tai muun sellaisen syyn vuoksi tarpeelliset, jokapäiväiseen elämään kuuluvat kuljetukset. Kuljetuspalveluja on järjestettävä vammaispalvelulain tarkoittamalle vaikeavammaiselle henkilölle siten, että hänellä on mahdollisuus suorittaa välttämättömien työhön ja opiskeluun liittyvien matkojen lisäksi vähintään kahdeksantoista (18) yhdensuuntaista jokapäiväiseen elämään kuuluvaa matkaa kuukaudessa henkilön asuinkunnan tai lähikuntien alueella.

Kuljetuspalveluja ja niihin liittyviä saattajapalveluja järjestettäessä vaikeavammaisena pidetään henkilöä, jolla on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa ja joka ei vammansa tai sairautensa vuoksi voi käyttää julkisia joukkoliikennevälineitä ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia (VpA 5 §).

Kuljetuspalvelujen tavoitteena on turvata vaikeavammaisten asiakkaiden itsemääräämisoikeus, yhteiskunnallinen osallisuus ja vaikuttaminen järjestämällä heille liikkumismahdollisuudet koti- ja lähikunnissa samoin edellytyksin kuin muille kuntalaisille.

Vammaispalvelulain mukaisia kuljetuspalvelumatkoja voi tehdä oman asuinkunnan alueella tai lähikuntien alueella. Mikäli asiakkaalla on ohjeistuksesta poikkeavia tavanomaiseen elämään kuuluvia matkustustarpeita, otetaan asiakkaan esittämä yksilöllinen tarve huomioon kuljetuspalvelupäätöstä tehtäessä. Ohjeistuksesta poikkeavia ovat myös ns. pitkät matkat lähikaupunkeihin, jotka eivät kuulu Joutsan toiminnallisiin lähikuntiin. Jos kyseiset matkat ovat asiakkaalle perustelluista syistä välttämättömiä, niistä tehdään harkinnanvarainen, erillinen kuljetuspalvelupäätös.

Kuljetuspalvelua myönnetään välttämättömiin työ- ja/tai opiskelumatkoihin kodin ja työ- tai opiskelupaikan välille enintään kaksi yhdensuuntaista matkaa työ-/opiskelupäivää kohden. Opiskelumatkoja (tutkinnon tai ammattipätevyys suorittaminen) myönnetään lukuvuodeksi kerrallaan ja työmatkoja myönnetään työsuhteen keston ajaksi tai enintään kahdeksi vuodeksi kerrallaan. Opiskelijan joutuessa vaihtamaan päivän aikana toistuvasti opiskelupaikkaa, on nämä matkat mahdollista yksilöllisen harkinnan perusteella myöntää opiskelumatkoina. Työpäivän aikana tapahtuvat, työntekoon liittyvistä siirtymistä johtuvat matkat kuuluvat työnantajan korvattaviksi.

Vammaispalvelulain mukaiset kuljetuspalvelut ovat toissijaisia sosiaalihoitolain liikkumista tukevaan kuljetuspalveluun nähden. Asiakkaalle ei korvata myöskään terveydenhoidon, sairaanhoidon tai kuntoutuksen matkoja, jotka kuuluvat sairausvakuutuslain nojalla ensisijaiset Kelan korvauksen piiriin tai korvaus tulee vakuutusyhtiöltä. Näitä matkoja ovat esimerkiksi lääkäri, laboratorio- ja terapiakäynnit, apuvälineiden sovituskäynnit tai lääkärin määräämät tutkimus ja hoitokäynnit. Päiväkotij- ja peruskoulumatkat eivät kuulu vammaispalvelulain kuljetuspalveluiden piiriin.

Vaikeavammaisuus voi olla fyysisistä tai psyykkisistä. Vaikeavammaisuuden edellytys voi täytyä siitä, kun henkilö ei pitkäaikaisen vähintään vuoden kestävänsä sairauden tai vamman vuoksi voi käyttää joukkoliikennettä. Liikuntaesteisyys voi vaihdella riippuen elinympäristöstä, vuodenaajoista tai sääoloista. Erityisiä vaikeuksia eivät ole yksinäisyys, haja-asutusalueella asuminen tai joukkoliikenteen puuttuminen asuinalueelta. Normaalisti ikääntymisestä johtuva liikuntakyvyn aleneminen ei ole peruste vammaispalvelulain mukaisen kuljetuspalvelun myöntämiselle. Ikääntymisestä aiheutuvien toimintarajoitusten perusteella voidaan myöntää sosiaalihoitolain mukaista kuljetuspalvelua, mikäli muut Joutsan kunnan määrittämät myöntämisperusteet täyttyvät. Kuljetuspalvelu on tarkoitettu henkilökuljetuksiin johonkin asiointikohteeseen, eikä sitä voi käyttää pelkästään tavaroiden tai esineiden kuljettamiseen.

Vaikeavammaisten kuljetuspalvelua koskeva lainsäädäntö velvoittaa kunnan järjestämään vaikeavammaiselle henkilölle kohtuulliset kuljetuspalvelut niihin liittyvine saattajapalveluineen (VpL § 8 b). Vammaispalvelulaki ei sääntele sitä, kuinka kuljetuspalvelut on järjestettävä. Kunnalla on oikeus järjestää palvelu (kuljetukset) harkitsemallaan tarkoituksenmukaisella tavalla, esimerkiksi taksikuljetuksina, kutsutaksikuljetuksina, palvelulinjoja käyttäen tai matkojenyhdistelykeskusten avulla. Vaikeavammaisen henkilö voi vaatia kuljetuspalvelua järjestettäväksi hänelle sopivalla yksilöllisellä tavalla ja kunnan on tehtävä myös palvelun

järjestämistapaa koskeva päätös. Kuljetuspalvelun järjestämistapaa koskevia asioita voivat olla esimerkiksi invataksioikeus, asiointiaika, yksinkulkuoikeus, saattajaoikeus.

Joutsan kunnan alueella asuvat asiakkaat ovat aikaisemmin tilanneet matkat suoraan lähimmältä taksiautoilijalta/liikennöitsijältä, mutta koska Joutsan kunnassa taksiautoilijoiden palvelut on kilpailutettu, on hyväksyttyä tilata taksimatkat vain kilpailutuksen jälkeen hyväksytyiltä taksiautoilijoilta. Matkojen tilaamisesta laaditaan erillinen asiakasohje.

Saattamisella tarkoitetaan välittömästi ennen matkaa, matkan aikana ja välittömästi matkan jälkeen tapahtuvaa avustamista. Saattajalta ei peritä omavastuuta, mikäli asiakkaalle on myönnetty saattajaoikeus. Saattajapalveluja on järjestettävä, jos henkilö tarvitsee toisen henkilön apua niin paljon, että taksin tai invataksin kuljettajan antama apu ei ole riittävä (terveydentilasta johtuva peruste).

Matkan aikana tapahtuva **välipysähtyminen** korvataan enintään 10 minuutin ajalta. Jos pysähtyminen on pidempi kuin 10 minuuttia, asiakkaalta kuluu kaksi kuljetuspalvelumatkaa. Pidempi korvattava asiointiaika on erillisoikeus, jota voi hakea kirjallisesti ja se voidaan myöntää vain vammasta tai sairaudesta johtuvasta syystä.

Pääsääntöisesti pitkäaikaisessa laitoshoidossa olevat henkilöiden tulee saada tarvitsemat kuljetuspalvelut ensisijaisesti sosiaalihuoltolain liikkumista tukevan palvelun mukaisesti. Mikäli laitoksessa asuvalle henkilölle sosiaalihuoltolain mukaiset liikkumista tukevat palvelut eivät ole sopivia tai riittäviä, tarpeen mukaiset kuljetukset voidaan järjestää VpL:n nojalla. Hakemuksessa tulee selvittää yksilöidysti kuljetuspalveluiden tarve (esim. kotilomat).

Kuljetuspalvelumatkojen omavastuu on Joutsassa julkisen liikenteen taksan mukainen ja vähintään 3,30€/matka. Kuljetuspalvelusta ja matkojen tilaamisesta laaditaan erillinen asiakasohje.

2.2 Palveluasuminen

Vammaispalvelulain 8 §:n mukaan kunnan on järjestettävä vaikeavammaiselle henkilölle palveluasuminen, jos henkilö vammansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee palvelua suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista. Palveluasumista järjestettäessä vaikeavammaisena pidetään henkilöä, joka vammansa tai sairautensa vuoksi tarvitsee toisen henkilön apua päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa jatkuvaluontoisesti, vuorokauden eri aikoina tai muuten erityisen runsaasti, ja joka ei ole jatkuvan laitoshoidon tarpeessa. Kunnalla ei ole erityistä velvollisuutta palveluasumisen järjestämiseen, mikäli henkilön riittävää huolenpitoa ei voida turvata avohuollon toimenpitein.

Palveluasumiseen kuuluvat asunto sekä asumiseen liittyvät palvelut, jotka ovat vamman tai sairauden vuoksi välttämättömiä asukkaalle jokapäiväiselle, itsenäiselle suoriutumiselle. Asumiseen liittyviä palveluja voivat olla avustaminen liikkumisessa, pukeutumisessa, henkilökohtaisessa

hygieniassa, ruokataloudessa ja asunnon siivouksessa sekä ne palvelut, joita tarvitaan asukkaan terveyden, kuntoutuksen ja viihtyvyyden edistämiseksi (VpA 10 §).

Palveluasumisella mahdollistetaan vaikeavammaisen henkilön suoriutuminen tavanomaisista elämäntoiminnoista mahdollisimman itsenäisesti. Palveluasumista voidaan toteuttaa palvelutalossa, palveluasuntoryhmässä tai vaikeavammaisen omassa asunnossa. Palveluasumisen palvelut voidaan järjestää omaishoidon tuella, kotipalveluna, kotisairaanhoidon avulla tai yhdistämällä näitä tukimuotoja ja tarvittaessa luomalla yksilöllisiä palveluratkaisuja. Palveluasumisen mahdollistamiseksi asuntoon voidaan tehdä muutostöitä tai hankkia erilaisia laitteita kuten turvapuhelin.

Vaikeavammaisen henkilö maksaa itse kaikki asumiskulunsa, ruoka- ja lääkekulut sekä muut henkilökohtaiset menonsa. Asumiseen voi hakea Kelan asumistukea. Palveluasumiseen liittyvät, asiakkaan suoriutumisen kannalta välttämättömät hoiva- ja huolenpitopalvelut ovat asiakkaalle maksuttomia (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 4 §).

Kunnan vaikeavammaisten palveluiden järjestämisestä vastaava sosiaalityöntekijä tai sosiaali- ja terveydenhuollon moniammatillinen tiimi määrittää hakijan vaikeavammaisuuden ja palveluasumisen tarpeen kartoittamalla mm. hakijan elämäntilanteen, elinympäristön sekä toiminta- ja suoriutumiskyvyn. Nämä asiat kartoitetaan useimmiten jo palvelutarpeen arviota tehtäessä. Arviointia varten pyydetään tarvittaessa lääkärinlausunto sairauden tai vamman vaikutuksesta palveluasumisen tarpeeseen. Tarpeen mukaan pyydetään selvitykset myös muilta tahoilta, esimerkiksi palveluntuottajalta, kotihoidosta, fysioterapeutilta, toimintaterapeutilta ym. Palveluasumisen tarvetta ei voida kuitenkaan ratkaista pelkästään lääkärinlausuntojen pohjalta ottamatta tosiasiallista selviytymistä kotioloissa huomioon. Henkilön avun tarpeen tulee olla jatkuvaluonteista ja vuorokauden eri aikoina tapahtuvaa. Edellytyksenä ei kuitenkaan ole että henkilö tarvitsee apua kaikkina vuorokauden aikoina. Joutsassa on käytössä palvelusetelit vaikeavammaisten palveluasumisessa.

2.3 Asunnon muutostyöt

Vammaispalveluasetuksen 13 §:n mukaan vaikeavammaisena pidetään henkilöä, jolle liikkuminen tai muu omatoiminen suoriutuminen vakituksessa asunnossa tuottaa vamman tai sairauden vuoksi erityisiä vaikeuksia. Vammaispalvelulain 9 §:n 2. momentin mukaan kunnan on korvattava vaikeavammaiselle henkilölle asunnon muutostöistä aiheutuvat kohtuulliset kustannukset silloin, kun hän vammansa tai sairautensa vuoksi välttämättä tarvitsee näitä toimenpiteitä suoriutuakseen tavanomaisista elämäntoiminnoista, eikä hän ole jatkuvan laitoshoidon tarpeessa.

Asunnon muutostöillä pyritään tukemaan vammaisen henkilön mahdollisuuksia omatoimiseen suoriutumiseen omassa kodissaan ja mahdollistamaan vammaiselle henkilölle tasavertaiset elämisen edellytykset kotona kuin vammattomallakin. Muutostöiden välttämättömyys arvioidaan vaikeavammaisen henkilön yksilöllistä tarpeista lähtien. Korvattavia välttämättömiä asunnon muutostöitä voivat olla esimerkiksi: kiinteiden kalusteiden muuttaminen, ovien leventäminen,

kynnysten poistaminen, valaistuksen muutostyöt, WC-pesutilojen välttämättömät muutostyöt (purkutytöt, pintatyöt, LVI- ja sähkötyöt, kalusteet ja lattialämmitys). Asunnon muutostöiksi katsotaan myös muutostöiden suunnittelu sekä esteiden poistaminen asunnon välittömästä lähiympäristöstä.

Vaikeavammaisen henkilön asunnon välittömässä läheisyydessä suoritettavien muutostöiden tarkoituksena on mahdollistaa vammaisen henkilön pääsy asuntoon ja sieltä pois. Asunnon ulkopuolisina muutostöitä voivat olla esimerkiksi asuinrakennuksen sisäänkäynnin yhteyteen tehtävä luiska ja kaiteiden asentaminen. Muutostöiden edellytyksenä on vammaisen henkilön päivittäisen omatoimisen suoriutumisen edistäminen ja tukeminen. Suunnitelmaa tehtäessä otetaan huomioon, että kyse on liikkumishaitan poistamisesta ja päätökset tehdään edullisimman ratkaisun mukaan.

Sotainvalidien kohdalla selvitetään ensin heidän mahdollisuutensa saada asunnon muutostöiden ja/tai asuntoon kuuluvien välineiden ja laitteiden kustannukset sotilasvammalain perusteella. Lakisääteisten vakuutusten perusteella maksettavat korvaukset ovat ensisijaisia vammaispalvelulakiin nähden. Mikäli vammaisella henkilöllä on oikeus vakuutuslaitoksen korvaukseen jonkin lakisääteisen vakuutuksen nojalla, kunnalla on oikeus periä korvaus suoraan vakuutusyhtiöltä, mikäli kunta on antanut hänelle samaan tarkoitukseen ja samaan aikaan kohdistuvia vammaispalvelulain 8:ssä ja 9 §:ssä tarkoitettuja palveluja tai tukitoimia.

Uudisrakentamisen suunnitteluvaiheessa huomioidaan kaikki vamman tai sairauden edellyttävät tarkoituksenmukaiset ratkaisut. Uudisrakentamisessa vamman aiheuttamia kustannuksia korvataan normaalien rakentamiskustannusten ylittäviltä osilta. Uudisrakennuksen lisäneliöistä aiheutuvia kustannuksia ei pääsääntöisesti korvata.

Asunnon peruskorjaukset tai home- ja kosteusvauriot eivät kuulu vammaispalveluna korvattavaksi. Asunnon muutostöiden yhteydessä tai myöhemmin ilmeneviin korjausvaurioihin ym. vastaaviin kunta ei ole velvollinen osallistumaan. Mikäli asuntoon on sen huonokuntoisuuden vuoksi tehtävä peruskorjauksia, ne on tehtävä ennen kuin asunnon muutostöihin voidaan ryhtyä. Asunnon peruskorjaukseen voi hakea ARA:n korjausavustusta.

Mikäli vammaisen henkilö muuttaa tai vaihtaa asuntoa, on hakemuksessa perusteltava, paitsi vammasta tai sairaudesta aiheutuva tarve muutostöihin, myös muuton tai asunnon vaihdon peruste. Asunnon vaihdon syynä voi olla esimerkiksi perhetilanteen muutos, lapsen syntymä, lisääntynyt apuvälineiden tarve tai tarve vaihtaa paikkakuntaa työn takia.

Vammaisen henkilön muuttaessa toiselle paikkakunnalle, korvaa lähtökunta ne muutostyöt, joita ilman henkilö ei voisi muuttaa uuteen asuntoon. Tällaisia välttämättömiä muutostöitä voivat olla esimerkiksi esteettömän sisäänkäynnin mahdollistavat muutostyöt tai pesuhuoneeseen tehtävät välttämättömät muutostyöt. Mikäli muutostyöt voidaan suorittaa muuton jälkeen, korvausvastuussa on uusi kotikunta. Mikäli asunto on hankittu vammautumisen jälkeen, muutostöiden korvattavuutta arvioidaan myös suhteessa asunnon sopivuuteen toimintarajoitteiden kannalta.

2.4 Asunnon muutostyötarpeen selvittäminen, toteuttaminen ja järjestämisvastuu

Hakemus asunnon muutostöiden kustannusten korvaamisesta tulisi laittaa vireille hyvissä ajoin ennen muutostöiden aloittamista. Hakemukseen tulee liittää tarvittavat asiakirjat ja selvitys muutostöiden välttämättömydestä. Mikäli muutostöihin haetaan korvausta jälkikäteen, sitä on haettava 6 kuukauden kuluessa kustannusten syntymisestä. Muutostöiden tarve arvioidaan moniammatillisessa tiimissä ja kohtuulliset kustannukset arvioidaan yhteistyössä kunnan teknisentoimen kanssa. Sosiaalityöntekijä tekee yksin tai tiimin kanssa kotikäynnin muutostöiden tarpeellisuuden ja välttämättömyyden arvioimiseksi. Kotikäynnin ajankohta tulee sopia ennen muutostöiden aloittamista.

Ennen päätöksen tekemistä Joutsan kunnan sosiaalityöntekijä selvittää kotikäynnillä asiakkaan vammasta tai sairaudesta aiheutuneen haitan pitkäaikaisuuden, pysyvyyden ja asunnon muutostyön välttämättömyyden. Hän arvioi myös asiakkaan laitoshoidon tarpeen ennen päätöksen tekoa. Asiakkaan asumisviihtyvyyteen liittyvät asunnonmuutostyöt eivät kuulu vammaispalvelulain mukaan korvattavaksi. Asunnon muutostyöt myönnetään vain vammaisen henkilön vakituiseen asuntoon.

Mikäli asuntoon on asunnon huonokuntoisuuden vuoksi tehtävä peruskorjauksia, ne tulee tehdä ennen kuin asunnon muutostöihin voidaan ryhtyä. Mikäli asiakas hankkii asunnon vammautumisen jälkeen, hänen tulee kiinnittää huomiota sen sopivuuteen toimintarajoitteiden kannalta.

Kunta korvaa asunnon muutostöistä aiheutuvat kohtuulliset kustannukset. Muutostyön suorittaja vastaa laatutasosta ja siitä, että muutostyöt toteutetaan hyviä rakennustapoja noudattaen. Mikäli asunnon muutostyön toteutus tapahtuu sellaisen henkilön toimesta, jolla ei ole alan yritystä, voidaan korvata asunnon muutostyöstä aiheutuvia kohtuullisia materiaalikuluja, mutta ei työn osuutta. Asiakas voi halutessaan käyttää muutostyön toteutuksessa tavanomaista kalliimpia materiaaleja, jolloin hän maksaa kustannusten erotuksen itse. Muutostyöt pyritään toteuttamaan vammaismitoitusti ja rakennusohjeiden sekä rakentamista säätelevien standardien mukaisesti.

Uudisrakentamisessa tulee jo suunnitteluvaiheessa huomioida kaikki vamman tai sairauden edellyttävät tarkoituksenmukaiset ratkaisut. Uudisrakentamisessa ylimääräisiä kustannuksia korvataan vammaispalvelulain perusteella vamman aiheuttamien lisäkustannusten osalta, jotka ylittävät normaalit rakentamiskustannukset. Uudisrakennuksen lisäneliöistä aiheutuvia kustannuksia ei pääsääntöisesti korvata. Saunan muutostöitä ei korvata, mikäli vammaisen henkilön käytössä on riittävät muut peseytymistilat. Vammaispalvelulain mukaisina asunnon muutostöinä myönnetään vain asiakkaan vammansa tai sairautensa vuoksi kotona selviytymisen kannalta välttämättömät muutostyöt ja kustannukset.

Välttämättömistä asunnon muutostöistä korvataan kohtuulliset kustannukset täysimääräisesti tositteiden mukaisesti. Asunnon muutostöille on haettava asunnon omistajan tai isännöitsijän lupa. Taloyhtiön isännöitsijä ja/tai kunnan rakennustarkastaja antaa ohjeet lupamenettelystä tapauskohtaisesti. Esimerkiksi kosteisiin tiloihin ja kantaviin rakenteisiin tehtäviin pieniinkin muutoksiin tarvitaan taloyhtiön hallituksen suostumus. Mikäli muutostyö vaatii rakennuslupaa tai muuta lupaa, asiakkaan tulee hankkia se ennen asunnon muutostöiden aloittamista. Asiakas tai hänen valtuuttamansa henkilö on vastuussa muutostöiden valvonnasta ja hyväksyy muutostyöt.

2.5 Asuntoon kiinteästi kuuluvat välineet ja laitteet

Vammaispalveluasetuksen 13 §:n mukaan korvausta voidaan myöntää asunnon muutostöistä sekä asuntoon kuuluvien välineiden tai laitteiden hankkimisesta aiheutuviin kustannuksiin.

Vaikeavammaisena pidetään henkilöä, jolle liikkuminen tai muu omatoiminen suoriutuminen vakituudessa asunnossa tuottaa vamman tai sairauden vuoksi erityisiä vaikeuksia.

Vaikeavammaiselle henkilölle korvataan asuntoon kuuluvien välineiden ja laitteiden hankkimisesta aiheutuvat kohtuulliset kustannukset, jos hän vammansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee niitä suoriutuakseen tavanomaisista elämäntoiminnoista. Asunnon välineet ja laitteet voidaan myös myöntää asiakkaan käyttöön, jolloin ne jäävät kunnan omistukseen. Kunta vastaa tällöin laitteen korjaus- ja huoltokustannuksista sekä laitteen poistamisesta aiheutuvista kustannuksista. Asuntoon kuuluvia laitteita ovat esimerkiksi kattoon asennettavat nostolaitteet, hissi, sähköiset ovenavausjärjestelmät ja kuulovammaisten hälytinlaitteet. Kiinteästi asuntoon kuuluvina kodinkoneina voidaan pitää esimerkiksi jääkaappia tai liettä. Kerros- ja rivitaloissa taloyhtiöltä/isännöitsijältä tarvitaan aina kirjallinen lupa asunnon välineiden ja laitteiden asentamiseen.

Asunnon muutostöiden yhteydessä voi tulla esille uuden kodinkoneen hankinta, jos se on asiakkaalle sopimaton käytettävyydeltään. Kodinkoneen hankinnasta aiheutuneet kulut korvataan kokonaan, jos asiakas pystyy käyttämään uutta laitetta itsenäisesti. Mikäli kodinkoneita vaihdetaan keittiön peruskorjauksen vuoksi tai kyseessä on uudisrakennus, korvattavaksi tulee vakiomallisen laitteen ja erikoislaitteen kustannusten erotus.

Vammaispalvelulain mukaisten asunnon muutostöiden ei ole tarkoitus korvata niitä haittoja, joita aiheutuu vaikeavammaiselle asiakkaalle asumisesta hissittömässä kerrostalossa. Asunnon muutostyönä ei korvata porrashuoneeseen asennettavaa hissiä.

2.6 Päivätoiminta

Vammaispalvelulain 8 § b:n mukaan kunnan on järjestettävä vaikeavammaiselle henkilölle päivätoimintaa, jos henkilö vammansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee palvelua suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista. Päivätoimintaan kuuluu kodin ulkopuolella järjestettyä itsenäisessä elämässä selviytymistä tukevaa ja sosiaalista vuorovaikutusta edistävää toimintaa. Päivätoimintaa järjestettäessä vaikeavammaisena pidetään työkyvyttöntä 16 – 64 -vuotiasta henkilöä. Mahdollisuuksien mukaan myös iäkkäämmille voidaan järjestää päivätoimintaa.

Vammaisten henkilöiden päivätoimintaan kuuluu kodin ulkopuolella järjestettyä itsenäisessä elämässä selviytymistä tukevaa ja sosiaalista vuorovaikutusta edistävää toimintaa. Joutsassa vaikeavammaisten päivätoimintaa voidaan järjestää toimintakeskus Helperissä. Päivätoiminta voi sisältää esimerkiksi ruoanlaittoa, liikuntaa, keskustelua, retkeilyä, luovaa toimintaa sekä sosiaalisten taitojen harjaannuttamista. Päivätoimintaa järjestetään palvelusuunnitelmaan kirjatus yksilöllisen tarpeen mukaisesti siten, että vaikeavammaisella henkilöllä on mahdollisuus osallistua toimintaan neljänä päivänä viikossa tai tätä harvemmin, jos vaikeavammaisen henkilö kykenee osallistumaan työtoimintaan osa-aikaisesti tai siihen on muu hänestä johtuva syy. Jos vaikeavammaisen henkilö kykenee päätoimiseen opiskeluun tai työtoimintaan, ei vaikeavammaisen päivätoimintaa järjestetä. Erityishuolto-ohjelmaan kuuluvien vaikeavammaisten päivätoiminta järjestetään Toimintakeskus Helperissä.

Vaikeavammaisten päivätoiminta on asiakkaalle maksutonta eikä siitä makseta työosuusrahaa. Asiakas maksaa itse päivätoimintayksikön määrittelemän ateriakorvauksen. Tarvittavat vaikeavammaisten päivätoimintamatkat myönnetään kuljetuspalvelupäätöksen yhteydessä. Päivätoimintamatkoista peritään vaikeavammaisten kuljetuspalveluiden omavastuuosuuden suuruinen asiakasmaksu.

2.7 Henkilökohtainen apu ja sen järjestämistavat

Vammaispalvelulain VpL 8 c §:n mukaan henkilökohtaista apua myönnettäessä vaikeavammaisena pidetään henkilöä, joka tarvitsee pitkäaikaisen tai etenevän vamman tai sairauden johdosta välttämättä ja toistuvasti toisen henkilön apua päivittäisissä toimissa, työssä ja opiskelussa, harrastuksissa, yhteiskunnallisessa osallistumisessa tai sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämisessä, eikä avun tarve johdu pääasiassa ikääntymiseen liittyvistä sairauksista ja toimintarajoitteista. Henkilökohtainen apu kohdistuu niihin toimiin, jotka henkilö tekisi itse, mutta ei niistä vamman tai sairauden vuoksi itse selviä.

Henkilökohtaisen avun tarkoitus on auttaa vaikeavammaista henkilöä toteuttamaan omia valintojaan. Henkilökohtainen apu on asiakkaan oman näkemyksen mukaista auttamista niissä tehtävissä ja toimissa, joita asiakas haluaa toteutettavan. Lisäksi on huomioitava vammaispalvelulain 8 d §, jonka mukaan henkilökohtaisen avun järjestämistavoista päätettäessä ja

henkilökohtaista apua järjestettäessä kunnan on otettava huomioon vaikeavammaisen henkilön oma mielipide ja toivomukset sekä palvelusuunnitelmassa määritelty yksilöllinen avun tarve ja elämäntilanne kokonaisuudessaan.

Henkilökohtaisella avustajatoiminnalla tuetaan vaikeavammaisten henkilöiden tavanomaista selviytymistä kotona päivittäisissä toiminnoissa sekä kodin ulkopuolella asioiden hoitamisessa, opiskelussa, harrastuksissa, työssä ja yleensä yhteiskunnallisessa osallistumisessa.

Henkilökohtaista apua sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämiseen, harrastuksiin tai yhteiskunnalliseen osallistumiseen on järjestettävä vähintään 30 tuntia kuukaudessa, jollei tätä pienempi tuntimäärä riitä turvaamaan vaikeavammaisen henkilön välttämätöntä avuntarvetta. Henkilökohtaista apua on järjestettävä päivittäisiä toimia, työtä ja opiskelua varten siinä laajuudessa kuin vaikeavammaisen henkilö sitä välttämättä tarvitsee. Henkilökohtaisella avulla pyritään tukemaan vaikeavammaisen henkilön itsenäistä elämää, kotona asumista, omia valintoja ja hänen itsemääräämisoikeuttaan. Henkilökohtainen apu edellyttää vaikeavammaiselta henkilöltä kykyä määrittellä avun sisältö, toteuttamistapa ja toteuttamisaika.

Vammaispalvelulain mukaista henkilökohtaista apua ei myönnetä vaikeavammaisille henkilöille, joiden riittävää huolenpitoa ei voida turvata avohuollon tukitoimin. Henkilökohtaista apua ei voi saada laitoshoidossa oleva henkilö tai jos avun tarve painottuu selkeästi hoitoon, hoivaan ja valvontaan.

Joutsassa on käytössä ensisijaisesti henkilökohtaisen avun työnantajamalli, mutta tarvittaessa voidaan käyttää myös ostopalvelua. Henkilökohtainen avun työnantajamalli on taloudellinen tukitoimi, jonka avulla vammaisen henkilö palkkaa työntekijän ja toimii itse avustajansa työnantajana. Kunta korvaa henkilökohtaisen avustajan palkkaamisesta aiheutavat kustannukset avustajan työnantajana toimivalle vammaiselle henkilölle. Asiakkaan tulee pystyä toimimaan työnantajana sekä hänellä tulee olla valmiudet päätöksentekoon. Tarvittaessa vaikeavammaiselle henkilölle tulee antaa palveluohjausta ja opastaa työnantajan tehtävissä.

Työsuhde on vammaisen henkilön ja avustajan välinen. Työsuhde edellyttää halua toimia työnantajana sekä kykyä kouluttaa ja opastaa avustaja työtehtäviin sekä hoitaa työnantajan muut velvoitteet.

Vammaisen henkilö toimii työnantajana ja määrittelee itse henkilökohtaisen avustajan työtehtävät. Henkilökohtainen avustaja voi toimia mm. kodin piirissä avustamalla vammaista henkilöä päivittäisissä toiminnoissa kodin ulkopuolisissa toiminnoissa esimerkiksi harrastuksissa.

Kunta voi järjestää henkilökohtaista apua ostopalveluna, jolloin se ostaa avustajapalvelun joko julkiselta tai yksityiseltä palvelun tuottajalta. Kunnan on lisäksi mahdollista järjestää henkilökohtaista apua itse osana omaa toimintaansa tai yhteistyössä muiden kuntien tai kuntayhtymien kanssa. Henkilökohtaisen avun järjestämistapaa arvioitaessa on varmistettava asiakkaan itsemääräämisoikeuden toteutuminen ja sitä tulee tarvittaessa tukea.

Joutsassa on mahdollista käyttää avustajapalvelua ostopalveluna yksityisiltä yrityksiltä. Kunta korvaa yrittäjälle jäljempänä mainitun tuntipalkkion. Lisäksi korvataan muut yrittäjälle avustamisesta koituvat kulut kunnan ja yrityksen keskinäisen sopimuksen mukaan.

2.7.1 Henkilökohtaisen avustajan palkkio ja muut työnantaja velvoitteet

Henkilökohtaisen avustajan palkkauskustannusten ja muiden lakisääteisten kustannusten korvaamisessa sovelletaan Julkisten Hyvinvointialojen liiton (JHL) ja Henkilökohtaisten Avustajien Työnantajien liiton (HETA) välillä solmittua työehtosopimusta tai työsopimuslakia. Kunta ei ole sopimussuhteen osapuoli. Henkilökohtaisen avustajan palkka maksetaan voimassa olevan lainsäädännön ja sopimusten mukaisesti.

Palkan ohella korvataan työnantajan maksettavaksi kuuluvat lakisääteiset maksut ja korvaukset. Lisäksi korvattavia ovat työaikalain mukaiset korvaukset pyhä- ja ylitöistä sekä vuosilomalain mukaiset korvaukset ja sairausajan palkka. Korvauksen piiriin kuuluvat myös lakisääteisestä työsuojelusta johtuvat perehdytys- ja muut välttämättömät kulut. Korvattavia ovat vakituisen työntekijän tilalle palkatun sijaisen palkkakulut. Edelleen korvattavia ovat muut kohtuulliset avustajasta aiheutuvat välttämättömät kulut.

Joutsan kunnan korvaama palkkio henkilökohtaiselle avustajalle on 1.3.2020 lähtien vähintään 10,92 euroa/tunti. Jos työtehtävät edellyttävät pääosin vaativia omahoidollisia tehtäviä palkkion on 12,16 euroa/tunti. Palkkioita korotetaan asianmukaisten indeksikorotusten mukaan.

Vammainen henkilö tai hänen laillinen edustajansa ja henkilökohtainen avustaja laativat kirjallisen työsopimuksen. Työsopimus tehdään aina myös määräaikaisten henkilökohtaisten avustajien ja sijaisten kanssa. Palkat ja lisät korvataan pääsääntöisesti jälkikäteen kuukausittain palkanmaksutositteiden perusteella. Työtuntiseurannassa tulee olla sekä työnantajan (tai laillisen edustajan) että avustajan allekirjoitus.

Sosiaalityöntekijä arvioi yhdessä asiakkaan ja muiden asiantuntijoiden kanssa päivittäisen avun tarpeen, tuntimäärän sekä laatii palvelusuunnitelman. Samalla selvitetään asiakkaan mahdollinen tuen tarve työnantajan tehtävien hoidossa. Korvaus avustajan palkkakustannuksiin maksetaan päätöksen voimassaolon mukaisesti. Kunta korvaa palkan lisäksi työsuhteesta johtuvat muut lakisääteiset kustannukset, kuten työnantajan avustajalleen ottaman vakuutuksen ja työterveyshuollon maksut. Avustajan vakuutus tulee olla voimassa ensimmäisestä työpäivästä alkaen.

Työterveyshuollon korvauksen piiriin kuuluu avustajan terveystarkastus työsuhteen jatkuessa yli neljä kuukautta. Työntekijän sairaanhoito ei kuulu lakisääteiseen työterveyshuoltoon, vaan sairaustapauksissa työntekijät käyttävät kunnallisia tai yksityisiä terveystalouksia.

2.7.2 Henkilökohtaisen avun järjestämisen rajaukset

Vammaispalvelulain tarkoittama henkilökohtaisen avustajan työ ei ole sairaanhoitoa. Asiakkaan tarvitsemista terveyden- ja sairaanhoidollisista palveluista vastaa seututerveyskeskus tai kotihoito. Jos vaikeavammaisen henkilön palveluasuminen on toteutettu henkilökohtaisen avustajan turvin, noudatetaan palveluasumisen toimintatapaa. Vammaispalvelun henkilökohtainen apu on viimesijainen palvelu esimerkiksi päivähoidon, koulun ja perhetyön palveluihin nähden. Lapsen harrastustoiminnan tukeminen on ensisijaisesti lapsen huoltajien tehtävä. Sosiaalityöntekijä tekee asiakaskohtaisen viranhaltijapäätöksen henkilökohtaisen avun palvelusta sekä kustannusten korvauksesta. Henkilökohtaisen avustajan työstä maksetaan yrittäjälle samat korvaukset kuin työnantajamallissakin, mutta muiden yrittäjälle tulevien kustannusten korvaaminen määritellään erikseen kunnan ja yrittäjän kesken. Henkilökohtaisen avustajan viranhaltijapäätöstä tehtäessä selvitetään, edistääkö avustajan saaminen asiakkaan itsenäistä suoriutumista ja yhteiskunnallista osallistumista, pystyykö asiakas asumaan kotona avustajan avulla, onnistuuko asiakkaan työssä käyminen tai opiskelu avustajan avulla.

Mikäli vaikeavammaisen henkilö joutuu sairaala- tai laitoshoitoon ja avustajan työ tämän vuoksi keskeytynyt, voidaan korvausta suorittaa enintään 14 vuorokaudelta yhtäjaksoisesti, mikäli korvauksen perusteena on 20 viikkotuntin tai sen yli olevan avun tarve. Mikäli keskeytys on vaikeavammaisen tiedossa etukäteen, ei korvausta suoriteta, vaan avustaja tulee työnantajan toimesta lomauttaa 14 vrk ennen lomautuksen alkamisaikaa. Työsuhteen päättämiseen ja työntekijän lomauttamiseen noudatetaan työsopimuslain määräyksiä. Mikäli työnantaja irtisanoo avustajan ilman laillista perustetta, hän on korvausvelvollinen aiheutuneista kustannuksista.

Vaikeavammaisen henkilö on korvauksen saajana ja avustajan työnantajana velvollinen ilmoittamaan vammaispalveluun olosuhteissaan tapahtuvista muutoksista, joilla on vaikutusta henkilökohtaisen avun järjestämiseen. Ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönnistä aiheutuvista kustannuksista vastaa vaikeavammaisen henkilö.

Jos kunnalla on perusteltu syy epäillä henkilökohtaisen avun väärinkäytöstä (esim. henkilökohtaisen avustajan käyttö muihin tehtäviin, kuin palvelusuunnitelmassa on määritelty), voi kunta vaatia selvitystä siitä, onko henkilökohtaista apua käytetty asianmukaisesti. Aiheetta tai väärin perustein maksetun korvauksen voi kunta periä takaisin vaikeavammaiselta henkilöltä.

Perheenjäsenen antaman avun kohdalla selvitetään aina ensin mahdollisuus omaishoidontukeen. Vain erityisistä syistä perheenjäsen voidaan hyväksyä henkilökohtaiseksi avustajaksi. Mikäli samassa taloudessa asuva perheenjäsen toimii vammaisen henkilön henkilökohtaisena avustajana, kunnan korvausvelvollisuus on suppeampi. Työaikalain 2 §:n mukaan työaikalakia ei sovelleta työnantajan perheenjäsenten työhön, eikä työhön, jota työntekijä tekee kotonaan. Merkitystä ei ole sillä, asuuko perheenjäsen samassa vai eri taloudessa tai onko työsuhteessa muita ulkopuolisia työntekijöitä. Perheenjäsenten välisessä työsuhteessa ei siten synny oikeutta ylityö, sunnuntaityö tai muihin työaikalain mukaisiin korvauksiin. Myöskään työajan määräytymiseen, kuten esimerkiksi säännölliseen työaikaan liittyviä säännöksiä, ei sovelleta perheenjäsenen työsuhteessa.

Lainkohdan tarkoittamina perheenjäseninä on pidetty ainakin työnantajan aviopuolisoa, työnantajan tai hänen aviopuolisonsa vanhempia ja isovanhempia taikka, lapsia ja lapsenlapsia sekä ottolapsia ja ottovanhempia sekä myös jonkun edellä mainitun henkilön aviopuolisoa.

Peruskoulu vastaa peruskouluikäisten avustamisesta kouluissa ja päiväkodit vastaavat vammaisten lasten päivähoidon liittyvästä avustamisesta. Peruskoulun jälkeisissä opinnoissa avustamiseen korvauksen henkilökohtaisen avustajan palkkaamiseen saavat vaikeavammaiset, jotka suorittavat ammattiin johtavaa tutkintoaan, jos avustajaa ei järjestetä koulun kautta. Opiskelun tulee johtaa tutkintoon tai ammattiin tai vahvistaa vaikeavammaisen henkilön ammattitaitoa ja parantaa hänen työllistymismahdollisuuksiaan. Muunlainen opiskelu katsotaan harrastukseksi ja tuolloin henkilökohtainen apu järjestetään harrastuksiin, yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja sosiaaliseen vuorovaikutukseen tarkoitettujen tuntimäärien puitteissa

3 MÄÄRÄRAHASIDONNAISET PALVELUT JA TUKITOIMET

Vammaispalveluasetuksen 17 §:n mukaan korvausta muiden kuin lääkinnällisen kuntoutuksen piiriin kuuluvien välineiden, koneiden ja laitteiden hankkimisesta aiheutuviin kustannuksiin suoritetaan sellaiselle vammaiselle henkilölle, joka tarvitsee niitä vammansa tai sairautensa johdosta liikkumisessa, viestinnässä, henkilökohtaisessa suoriutumisessa kotona tai vapaa-ajan toiminnoissa. Korvauksen tarkoituksena on edistää vammaisen henkilön päivittäisistä toiminnoista itsenäistä suoriutumista.

Korvauksen määrä on puolet edellä mainittujen välineiden, koneiden ja laitteiden hankkimisesta vammaiselle henkilölle aiheutuvista todellisista kustannuksista. Vakiomalliseen välineeseen, koneeseen tai laitteeseen tehdyt vamman tai sairauden vaatimat välttämättömät muutostyöt korvataan kuitenkin kokonaan. Samoin kokonaan korvataan tekstipuhelimien vuokrat ja videotiedotteen kuukausimaksut. Kunta tai terveydenhuolto voi myös antaa tiettyjä välineitä, koneita tai laitteita korvauksetta vammaisen henkilön käytettäväksi.

Hakijan on selvitettävä hakemuksessaan, miten vamma tai sairaus rajoittaa omatoimisuutta ja miten väline tai laite mahdollistaa itsenäisen suoriutumisen. Vammaispalvelulain mukaan voidaan harkinnanvaraisesti korvata vammaisen henkilön harrastuksissaan tarvitsemia välineitä silloin, kun niiden hintaan sisältyy sellaisia erityiskustannuksia, jotka aiheutuvat vammasta tai sairaudesta. Apuvälineen tarpeen harkinnassa otetaan huomioon miten ja missä laajuudessa välinettä käytetään.

Sosiaali- ja terveydenhuollon lisäksi apuvälinepalveluja järjestävät myös KELA, työeläke- ja vakuutuslaitokset sekä Valtionkonttori.

3.1 Liikkumisvälineet, autoavustus

Liikkumisvälineenä voi tulla korvattavaksi henkilöauto, pakettiauto tai muu liikkumisväline, kun vaikeavammaisen henkilö ei voi käyttää vammansa tai sairautensa vuoksi julkisia joukkoliikennevälineitä, ja mikäli henkilö ei saa niihin korvausta muun lainsäädännön nojalla.

Korvaamisen edellytyksenä on se, että vammasta tai sairaudesta aiheutuva liikkumisvälineen tarve on jatkuva, päivittäinen tai usein toistuva ja helpottaa vaikeavammaisen omatoimista liikkumista. Autoavustusta myönnetään vammaisen henkilön jokapäiväiseen liikkumiseen. Tukea auton hankintaan ja lisälaitteisiin myönnetään ensisijaisesti silloin, kun oma auto mahdollistaa työssäkäynnin, opiskelun, yhteiskunnallisen toiminnan tai vammaisen perheen aktiivisen toiminnan edellyttämän jokapäiväisen liikkumisen.

Avustus voidaan myöntää myös silloin, kun perheessä on vammaisen lapsi, joka ei vammansa tai apuvälinetarpeensa vuoksi pysty kulkemaan joukkoliikennevälineissä perheen mukana ja jonka säännöllistä kuljetustarvetta ei ole muutoin pystytty turvaamaan. Päätöstä tehtäessä selvitetään hakijan perheolosuhteet ja auton käyttötarpeet lapsen kuljetuksiin. Ensisijaisesti korvataan lapsen vamman tai sairauden johdosta tarpeelliset lisälaitteet. Vain erityisistä syistä avustetaan vammaisen tai pitkäaikaissairaana lapsen perhettä auton hankinnassa.

Korvausta auton hankintaan myönnetään enintään puolet kohtuuhintaisen vakiomallisen auton hinnasta. Kohtuuhinta määritellään asiakaskohtaisesti henkilön vammasta tai sairaudesta aiheutuvat erityistarpeet huomioon ottaen vamman vaatimat välttämättömät lisälaitteet (esim. pyörätuolinostin, ajohallintalaitteet, automaattivaihteisto, vakionopeudensäädin) ja niihin liittyvät asennustyöt korvataan kokonaan. Auton vakiovarusteisiin kuuluvia lisälaitteita tai renkaita ei korvata erikseen. Käytetyssä autossa jo valmiina olevan automaattivaihteiston hintaa ei erikseen huomioida avustusta myönnettäessä. Vähennyksenä otetaan huomioon autoveronpalautus sekä vanhasta autosta saatava hyvitys sekä muu mahdollinen tuki autoon. Jäljelle jäävästä osuudesta myönnetään hakijalle puolet vammaispalvelulain mukaisena korvauksena, kuitenkin enintään 3000 euroa. Autoavustusta myönnettäessä otetaan huomioon aika edellisen autoavustuksen myöntämisestä. Vaikeavammaisen henkilön tulee pystyä näyttämään edellytykset ja perusteet hakemuksessaan auton vaihtoon. Hakemukseen tulee liittää kuntotarkastuslausunto; kopio ajokortista; kirjallinen autoliikkeen kustannusarvio ostettavaksi suunnitellusta autosta sisältäen erittelyn auton varustetasosta; toiminta- tai fysioterapeutin lausunto lisälaitteiden tarpeesta; kustannusarvio vamman tai sairauden johdosta välttämättömistä lisälaitteista ja arvio muutostöistä aiheutuvista kustannuksista; autoliikkeen kirjallinen arvio vaihtoautosta saatavasta hyvityksestä; päätös autoveronpalautuksesta, jos sellaista on haettu; käytetyn auton kuntoarvio.

3.2 Sopeutumisvalmennus

Sopeutumisvalmennukseen kuuluu neuvonta, ohjaus ja valmennus vammaisen henkilön ja hänen lähiyhteisönsä sosiaalisen toimintakyvyn edistämiseksi. Sopeutumisvalmennusta voidaan toteuttaa yksilöllisesti tai ryhmäkohtaisesti ja tarvittaessa se olla myös toistuvaa.

Sopeutumisvalmennus kuuluu ensisijaisesti terveydenhuollon ja Kelan tuottamiin palveluihin. Vammaispalveluissa sopeutumisvalmennuksen yksilö- tai perhekohtaisia muotoja voivat olla mm. kommunikaation edistämistä koskeva opetus, kuten MHS-opetus, AAC-opetus. Hakemuksen liitteeksi tarvitaan puheterapeutin lausunto. Opetusta myönnetään yksilöllisen harkinnan perustella. Sopeutumisvalmennuksena ei tueta loma- ja virkistystoimintaa.

3.3 Taloudelliset tukitoimet

Vammaiselle henkilölle korvataan hänen vammansa tai sairautensa edellyttämän tarpeen mukaisesti kokonaan tai osittain kustannukset, jotka aiheutuvat tämän lain tarkoituksen toteuttamiseksi tarpeellisista tukitoimista sekä ylimääräiset kustannukset, jotka aiheutuvat vamman tai sairauden edellyttämän vaatetuksen tai erityisravinnon hankkimisesta. (Vpl 9 §).

3.4. Ylimääräiset vaatekustannukset

Vammaiselle henkilölle korvataan ylimääräiset vaatetus kustannukset, jotka johtuvat vamman tai sairauden aiheuttamasta vaatteiden tavanomaista suuremmasta kulumisesta tai siitä, ettei henkilö vammansa vuoksi voi käyttää valmiina ostettavia vaatteita tai jalkineita. Vammaisen henkilö antaa kirjallisen selvityksen vaateavustuksen tarpeesta. Ylimääräiset vaatetuskustannukset korvataan tositteita vastaan. Vammaispalvelulain nojalla kunta on velvollinen korvaamaan vain tavanomaisen vaatetuksen ja erityisvaatetuksen välisen erotuksen. Valmisvaatteet eivät kuulu korvauksen piiriin.

3.5 Ylimääräiset erityisravintokustannukset

Kelan korvaus on ensisijainen erityisruokavaliosta aiheutuneisiin kustannuksiin. Vammaiselle henkilölle voidaan korvata vammaispalveluna erityisravinnon hankkimisesta aiheutuneet ylimääräiset kustannukset yksilöllisen harkinnan perusteella, mikäli henkilö ei saa korvausta muun lain nojalla. (VpA 19 §). Ylimääräisiä ravintokustannuksia voidaan korvata, jos vammaisen henkilö joutuu käyttämään erityisravintovalmisteita pitkäaikaisesti ja säännöllisesti.

Erityisravintokustannuksina ei korvata sellaisia menoja, jotka perustuvat vain lääkärin suositukseen tai ovat tavanomaisia ruokatavarakaupan artikkeleihin luettavia ravintoaineita ja valmisteita.

3.6 Kuntoutusohjaus

Kuntoutusohjauksen tarkoituksena on vammaisen henkilön sosiaalisen toimintakyvyn ja kuntoutusedellytysten tukeminen ja parantaminen. Kuntoutusohjaukseen kuuluu vammaisen henkilön ja hänen lähiyhteisönsä ohjaaminen sekä vammaisen henkilön toimintamahdollisuuksien lisäämiseen liittyvistä erityistarpeista tiedottaminen.

Kuntoutusohjaus eroaa sopeutumisvalmennuksesta siinä, että sen tarkoituksena on neuvoa ja opastaa vammaista ja hänen läheisiään löytämään tarkoituksenmukaisia ratkaisuja erilaisissa elämäntilanteissa sekä välittää tietoa erilaisista yhteiskunnan palveluista. Kuntoutusohjauksen keskeiset tehtävät ovat: asiakkaan aktivointi, asiakkaan kuntoutusprosessin seuraaminen, asiakkaan tarpeista tiedottaminen eri palvelujärjestelmille, asiakkaan kuntoutus- ja palvelusuunnitelman valmistelussa tarvittavan asiantuntija-avun antaminen, asiantuntijana toimiminen vammaisten tarpeiden selvittämisessä. (Räty, 2010, 291).

LÄHTEET

Asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista (759/1987)

Hallintolaki (434/2003)

Hallintolainkäyttölaki (586/1996)

Kotikuntalaki (201/1994)

Laki ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain muuttamisesta (246/2015)

Laki kehitysvammaisten erityishuollosta (519/1977)

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000)

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista (734/1992)

Laki vammaisetuuksista (570/2007)

Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista (380/1987)

Perusopetuslaki (628/1998), laki perusopetuslain muuttamisesta(477/2003)

Suomen perustuslaki (731/1999)

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)

Työaikalaki (605/1996)

THL Vammaispalvelujen käsikirja <https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja>